

08/231-308/ПР
13.03.2023

КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА

II СЕСІЯ IX СКЛИКАННЯ

РІШЕННЯ

№ _____

**Про позбавлення звання
«Почесний громадянин
міста Києва» Брежнєва Л. І.**

Відповідно до Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та пунктів 5.2–5.4 Положення про звання «Почесний громадянин міста Києва», затвердженого рішенням Київської міської ради від 01 червня 2000 року № 141/862 (в редакції рішення Київської міської ради від 16 травня 2019 року № 892/7548), Київська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Позбавити звання «Почесний громадянин міста Києва» БРЕЖНЄВА Леоніда Ілліча, радянського державного і партійного діяча, як такого, що був обраний та працював на посадах Генерального секретаря ЦК КПРС, Голови Президії Верховної Ради СРСР.

2. Взяти до відома, що звання «Почесний громадянин міста Києва» присвоювалося Брежнєву Л. І. відповідно до рішення виконавчого комітету Київської міської Ради народних депутатів від 21 травня 1982 року № 823 «Об установлении звания «Почетный гражданин города Киева» та супроводжувалося врученням відмінних від сучасних нагородних атрибутів, які повернути до Київської міської ради сьогодні неможливо.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Київської міської ради з питань місцевого самоврядування, регіональних та міжнародних зв'язків.

Київський міський голова

Віталій КЛИЧКО

Подання:

Перший заступник голови
Київської міської державної
адміністрації

Микола ПОВОРОЗНИК

Керівник апарату

Дмитро ЗАГУМЕННИЙ

Погоджено:

Заступник керівника апарату –
начальник управління по роботі
з персоналом

Тетяна СТЕКЛЕНЬОВА

Заступник керівника апарату –
начальник юридичного
управління

Леся ВЕРЕС

Голова постійної комісії
Київської міської ради з питань
місцевого самоврядування,
регіональних та міжнародних
зв'язків

Юлія ЯРМОЛЕНКО

Секретар постійної комісії
Київської міської ради з питань
місцевого самоврядування,
регіональних та міжнародних
зв'язків

Ігор ХАЦЕВИЧ

В. о. начальника управління
правового забезпечення
діяльності Київської міської
ради

Валентина ПОЛОЖИШНИК

*Постійна комісія
Київської міської ради
з питань культури,
туризму та сучасних
комунікацій
Голова
Секретар*

*13 Службова вулиця
Київ 04.2023 108/230-453*

Вікторія МУСА

Володимир АНДРУСИШИН

Пояснювальна записка
до проекту рішення Київської міської ради
«Про позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва»
Брежнева Л. І.»

1. Обґрунтування необхідності прийняття рішення.

Відповідно до пункту 5.2 Положення про звання «Почесний громадянин міста Києва», затвердженого рішенням Київської міської ради від 01 червня 2000 року № 141/862 «Про встановлення звання «Почесний громадянин міста Києва» та заохочувальних відзнак Київського міського голови» (в редакції рішення Київської міської ради від 16 травня 2019 року № 892/7548), особа, якій присвоєно звання «Почесний громадянин міста Києва», за рішенням Київської міської ради може бути позбавлена звання: у разі наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадку, якщо особа була обрана і працювала на керівних посадах Комуністичної партії Радянського Союзу, Комуністичної партії України, Комуністичної партії іншої союзної республіки колишнього СРСР, починаючи з посади секретаря районного комітету і вище, та / або була обрана і працювала на керівних посадах, починаючи з ЦК ЛКСМУ і вище, та / або була штатним працівником чи негласним агентом в КДБ СРСР, КДБ УРСР, КДБ інших союзних республік колишнього СРСР, Головному розвідувальному управлінні Міністерства оборони СРСР, закінчила вищі навчальні заклади КДБ СРСР (крім технічних спеціальностей).

Згідно з пунктом 5.3 цього Положення за наявності підстав, передбачених пунктом 5.2, структурний підрозділ апарату виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), до компетенції якого віднесено питання розгляду матеріалів щодо нагородження заохочувальними відзнаками, забезпечує підготовку проекту рішення Київської міської ради про позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва».

Загальновідомо, що почесний громадянин міста Києва Брежнев Л. І. впродовж життя обіймав керівні посади у Комуністичній партії Радянського Союзу, Комуністичній партії України, комуністичних партіях інших союзних республік колишнього СРСР, починаючи з посади секретаря обласного комітету і вище.

Також з клопотання про позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л. І. на адресу міської влади звертається і громадськість.

2. Мета і завдання прийняття рішення.

Мета прийняття рішення – шляхом позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л. І. – радянського державного і партійного діяча, як такого, що був обраний та працював на посадах Генерального секретаря ЦК КПРС, Голови Президії Верховної Ради СРСР – засудити злочинні дії тоталітарного режиму колишнього СРСР.

3. Загальна характеристика особи та основні положення проєкту рішення.

Брежнев Л. І. – радянський державний і партійний діяч, член центрального комітету Комуністичної партії України, член центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, перший секретар центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, генеральний секретар центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, Голова Президії Верховної Ради СРСР тощо.

У 1946–1950 роках Брежнев Л. І. очолював Запорізький і Дніпропетровський обласні комітети Комуністичної партії України, у 1950–1952 роках – центральний комітет Комуністичної партії Молдавської РСР, у 1955–1956 роках – центральний комітет Комуністичної партії Казахської РСР.

З діяльністю Брежнева Л. І. пов'язані придушення протестів у країнах «соціалістичного табору», війна в Афганістані у 1979–1989 роках, ескалація озброєнь, а також підтримка «революційних» режимів у країнах «третього світу». Під час перебування Брежнева Л. І. при владі посилювався тотальний контроль за суспільством органами КДБ.

В Україні часи керівництва Брежнева Л. І. позначені переслідуваннями та засудженнями учасників дисидентського руху, зокрема Василя Стуса, Валерія Марченка, Олексія Тихого, посиленою русифікацією.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання.

Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», Положення про звання «Почесний громадянин міста Києва», затверджене рішенням Київської міської ради від 01 червня 2000 року № 141/862 (в редакції рішення Київської міської ради від 16 травня 2019 року № 892/7548).

5. Фінансово-економічне обґрунтування.

Не потребує додаткового виділення коштів з місцевого бюджету.

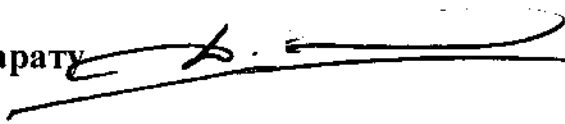
6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків видання рішення.

Позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л. І. сприятиме ліквідації спадщини колишнього комуністичного тоталітарного режиму, унеможливленню створення позитивного образу осіб, які обіймали керівні посади у Комуністичній партії Радянського Союзу, Комуністичній партії України, комуністичних партіях інших союзних республік колишнього СРСР, відмежуванню територіальної громади міста Києва від методу державного терору в управлінні державою, притаманного комуністичному тоталітарному режиму, відновленню історичної та соціальної справедливості.

7. Суб'єкт подання, доповідач.

Суб'єктом подання цього проекту рішення є виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація), доповідачем – керівник апарату виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) Загуменний Д. М. (202-77-76).

Керівник апарату

Дмитро ЗАГУМЕННИЙ

с.к.к.
06.03.23

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

вул. Липська, 16, м. Київ, 01021, тел. (044) 253-15-63, факс (044) 254-05-85,
e-mail: uinpr@memory.gov.ua, <https://uinpr.gov.ua>, код ЄДРПОУ 39389301

№ _____
На № _____ від _____

**Постійна комісія Київської
міської ради з питань
місцевого самоврядування,
регіональних та міжнародних
зв'язків**
selfgovernment.kyiv@gmail.com

Висловлюємо вам свою повагу та інформуємо, що Український інститут національної пам'яті розглянув лист постійної комісії Київської міської ради з питань місцевого самоврядування, регіональних та міжнародних зв'язків щодо списку осіб, яким присвоєно звання «Почесний громадянин міста Києва».

Український інститут національної пам'яті, відповідно до пункту 1 Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684, є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу. Серед іншого, до повноважень Інституту належить недопущення використання символів тоталітарних режимів в Україні.

Щодо порушеного питання повідомляємо про наступне.

Положення про звання почесного громадянина певного міста/району, відповідно до існуючої на сьогодні практики, затверджується відповідними радами. Як правило, звання «Почесний громадянин» присвоюється громадянам України, іноземним громадянам та особам без громадянства за вагомий особистий внесок у соціально-економічний розвиток відповідного міста/району, збагачення національної культурної та духовної спадщини, за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність.

Таким чином, прийняття рішення щодо збереження тієї чи іншої особи у списку почесних громадян залишається за Київською міською радою.

Разом з тим, проаналізувавши наданий постійною комісією список почесних громадян міста Києва, Інститут рекомендує розглянути можливість вилучення з нього наступних осіб:

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 2B6C7DF9A3891DA104000000A1BFB900985F5703

Підписувач ТИЛІЩАК ВОЛОДИМИР СЕМЕНОВИЧ

Дійсний з 05.04.2022 10:18:18 по 05.04.2023 23:59:59

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

№ 1106/2.2-08-22 від 17.08.2022

- Брежнев Леонід Ілліч (1906–1982) – особа, яка обіймала керівні посади у комуністичній партії, вищих органів влади та управління СРСР, УРСР (у 1939–1940 роках – секретар Дніпропетровського обкому КП(б)У з пропаганди, у 1940–1941 роках – 3-й секретар Дніпропетровського обкому КП(б)У, у березні – червні 1941 року – секретар Дніпропетровського обкому КП(б)У з оборонної промисловості, у 1946–1947 роках обіймав посаду першого секретаря Запорізького обкому КПРС, у 1947–1950 роках – першого секретаря Дніпропетровського обкому КПРС, у 1950–1952 роках – 1-й секретар ЦК Компартії Молдавської РСР, у березні – травні 1953 року – начальник Політичного управління Військово-морського міністерства СРСР, у 1953–1954 роках – заступник начальника Головного політичного управління Радянської армії та Військово-Морського флоту, у 1954–1955 рр. – 2-й секретар, а у 1955–1956 роках – 1-й секретар ЦК Компартії Казахської РСР, у 1956–1960 роках – секретар ЦК КПРС, у 1960–1964 та 1977–1982 роках був головою Президії Верховної Ради СРСР, у 1964–1966 роках – першим секретарем Центрального комітету КПРС, у 1966–1982 роках – Генеральним секретарем Центрального комітету КПРС);

- Федоров Олексій Федорович (1901–1989) – особа, яка обіймала керівні посади в радянських органах державної безпеки (генерал-майор НКВС), а також в комуністичній партії, зокрема першого секретаря Чернігівського обкому КП(б)У (1938–1941 рр.) та першого секретаря Херсонського обкому КП(б)У (1944–1949 рр.) у 1957–1979 рр. – міністр соціального забезпечення УРСР). Обіймаючи посаду першого секретаря Чернігівського обкому КП(б)У, був причетний до здійснення політичних репресій, зокрема, у 1938 р. під час Великого терору підписав документи, за якими 297 осіб засуджено до розстрілу, 147 осіб заслано до таборів. У 1943 році партизанські загони Федорова брали участь у боях на Правобережній Україні проти підрозділів УПА. Як перший секретар Херсонського обкому КП(б)У брав безпосередню участь у реалізації державної політики хлібозаготівель, що призвела до голоду 1946–1947 рр. з масовими жертвами населення.

- Устинов Дмитро Федорович (1908–1984) – особа, яка обіймала керівні посади вищих органів влади та управління СРСР (у 1941 – 1957 рр. – народний комісар/міністр озброєння/ міністр оборонної промисловості СРСР, у 1957 – 1965 рр. – заступник Голови Ради Міністрів СРСР/ 1-й заступник Голови Ради Міністрів СРСР, голова Вищої Ради Народного Господарства СРСР, у 1965 – 1976 року – секретар Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу, у 1976 – 1984 рр. Міністр оборони СРСР);

- Єпішев Олексій Олексійович (1908 – 1985) – особа, яка обіймала керівні посади у комуністичній партії, вищих органів влади та управління СРСР, УРСР

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 2B6C7DF9A3891DA10400000DA1BF8900985F5703

Підписувач ТИЛИЩАК ВОЛОДИМИР СЕМЕНОВИЧ

Дійсний з 05.04.2022 10:18:18 по 05.04.2023 23:59:59

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

№ 1106/2.2-08-22 від 17.08.2022

(1938–1940 рр. – 1-й секретар Комінтернівського районного комітету КП(б)У міста Харкова, 1940–1942 рр. – 1-й секретар Харківського обласного і міського комітетів КП(б)У, у 1942 – 1943 рр. – заступник народного комісара середнього машинобудування СРСР, у 1950 – 1951 рр. та 1953 – 1955 рр. – 1-й секретар Одеського обкому КП(б)У, у 1951 – 1953 рр. – заступник міністра державної безпеки СРСР, у 1962 – 1985 рр. – начальник Головного політичного управління Радянської армії та флоту).

Заступник Голови

Володимир ТИЛІЩАК

Ігор Каретніков (044) 290 25 89

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 2B6C7DF9A3891DA104000000A1BFB900985F5703

Підписувач ТИЛІЩАК ВОЛОДИМИР СЕМЕНОВИЧ

Дійсний з 05.04.2022 10:18:18 по 05.04.2023 23:59:59

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

№ 1106/2.2-08-22 від 17.08.2022

КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА

СЕКРЕТАРІАТ

УПРАВЛІННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

вул. Хрещатик, 36, м. Київ 01044
24.04.2023 № 08/230-463
на № _____ від _____

тел.: (044) 202-70-19

Голові постійної комісії Київської
міської ради з питань місцевого
самоврядування, регіональних та
міжнародних зв'язків

Юлії ЯРМОЛЕНКО

Зауваження

до проекту рішення Київської міської ради «Про позбавлення звання
«Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л.І.»

В управлінні правового забезпечення діяльності Київської міської ради проведено правову експертизу поданого проекту рішення від 13.03.2023 № 08/231-308/ПР «Про позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л.І.» (далі - проект рішення).

Проектом рішення передбачається позбавити звання «Почесний громадянин міста Києва» БРЕЖНЄВА Леоніда Ілліча, радянського державного і партійного діяча, як такого, що був обраний та працював на посадах Генерального секретаря ЦК КПРС, Голови Президії Верховної Ради СРСР, а також взяти до відома, що звання «Почесний громадянин міста Києва» присвоювалося Брежневу Л.І. відповідно до рішення виконавчого комітету Київської міської ради народних депутатів від 21 травня 1982 року №823 «Об установлении звання «Почетный гражданин города Киева» та супроводжувалося врученням відмінних від сучасних нагородних атрибутів, які повернути до Київської міської ради сьогодні не можливо.

Правовими підставами для прийняття рішення відповідно до преамбули проекту рішення є Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та пунктів 5.2-5.4 Положення про звання

«Почесний громадянин міста Києва», затвердженого рішенням Київської міської ради від 01.06.2000 № 141/862 (у редакції рішення Київської міської ради від 16.05.2019 № 892/7548) (далі - Положення).

Метою прийняття рішення відповідно до пояснювальної записки до нього є: «шляхом позбавлення звання «Почесний громадянин міста Києва» Брежнева Л.І. – радянського державного і партійного діяча, як такого, що був обраний та працював на посадах Генерального секретаря ЦК КПРС, Голови Президії Верховної Ради СРСР – засудити злочинні дії тоталітарного режиму колишнього СРСР».

Управління правового забезпечення діяльності Київської міської ради, розглянувши проект рішення, не заперечує щодо перегляду відзнак та почесних звань територіальної громади міста Києва з огляду на засудження злочинних дій тоталітарного режиму СРСР, але водночас висловлює зауваження щодо обраного правового способу вирішення цього питання та змісту проекту рішення.

1.Згідно з проектом рішення пропонується позбавити звання «Почесний громадянин міста Києва» померлу особу, тобто помертно, хоча відповідне і не відображено (не зазначено) у самому проекті рішення.

У зв'язку з цим зазначаємо про те, що згідно із пунктом 5.2 Положення, на який міститься посилання у преамбулі проекту рішення як на одну із правових підстав для його прийняття, особа, якій присвоєно звання «Почесний громадянин міста Києва», за рішенням Київської міської ради може бути позбавлена звання: у разі наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою тяжкого або особливо тяжкого злочину; у випадку, якщо особа була обрана і працювала на керівних посадах Комуністичної партії Радянського Союзу, Комуністичної партії України, Комуністичної партії іншої союзної республіки колишнього СРСР, починаючи з посади секретаря районного комітету і вище, та/або була обрана і працювала на керівних посадах, починаючи з посади секретаря ЦК ЛКСМУ і вище, та/або була штатним працівником чи негласним агентом в КДБ СРСР, КДБ УРСР, КДБ інших союзних республік колишнього СРСР, Головному розвідувальному управлінні Міністерства оборони СРСР, закінчила вищі навчальні заклади КДБ СРСР (крім технічних спеціальностей).

Отже, Положення передбачає позбавлення звання «осіб», а не «померлих осіб». Механізму перегляду присвоєних звань «Почесний громадянин міста Києва» померлим особам Положення не містить, як і не містить відповідних положень, щодо застосування Положення до правовідносин, які існували до його прийняття, як це наприклад передбачено, на державному рівні Законом України «Про державні нагороди».

Крім того, звання «Почесний громадянин міста Києва» присвоюється особі рішенням Київської міської ради один раз і є довічним.

Загалом, нагородна політика (політика відзначення) спрямована на заохочення суспільно значущих, корисних вчинків, на стимулювання та «м'який» правовий вплив на особу в здійсненні нею позитивних, корисних для суспільства заслуг. Сутність нагород, відзнак, їх основна ціль, полягає в моральному заохоченні особи, яка зробила вчинок для держави, міста, суспільства тощо.

Водночас, позбавлення особи нагороди (звання) за своєю правовою природою є в певній мірі видом відповідальності за дії, діяльність, що є несумісними з такою нагородою (званням).

Разом з тим, принаймні дискусійним з правового погляду є питання про відповідальність, позбавлення права на відзначення померлої особи, адже відповідальність має персональний характер, а правоздатність особи припиняється у момент її смерті.

Зокрема, в криміальному процесуальному праві, у разі смерті підозрюваного, обвинуваченого, кримінальне провадження закривається, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого.

Водночас, повномасштабна війна проти України і другий етап російської агресії, що почався 24 лютого 2022р., дав новий поштовх практиці використання засобів войовничої демократії, засудження злочинних дій тоталітарного режиму колишнього СРСР. З огляду на що, справедливим, в тому числі є і перегляд правового статусу нагород, відзнак присвоєних особам, померлим особам, які провадили діяльність, що підпадає під дію Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні».

Дослідження зарубіжного нагородного законодавства, зокрема поставторитарних країн Східної Європи, свідчить, що останні досить виважено підходили до питань перегляду присвоєних нагород, звань особам причетним до авторитарних режимів. Зокрема, в Німеччині досить тривалий час перемагала юридична позиція, відповідно до якої почесними громадянами міст можуть бути лише живі люди, а не небіжчики. Водночас, через значний проміжок часу дане питання, на вимогу окремих політичних партій, знову постало, і в містах представницькими органами місцевого самоврядування було прийнято рішення про виключення померлих осіб, які були причетні до тоталітарного режиму зі списків (реєстрів) осіб, яким присвоєно звання почесних громадян міста.

Враховуючи вищенаведене, та з метою дотримання основних принципів та вимог до прийняття рішень органами місцевого самоврядування, зокрема, законності, на нашу думку, питання порушене у проєкті рішення має бути ґрунтовно доопрацьовано та врегульовано правовий статус звань «Почесний громадянин міста Києва» присвоєних померлим особам, які провадили діяльність, що підпадає під дію Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні».

В.о. начальника управління

Валентина ПОЛОЖИШНИК